

Nieuwsbrief Afrika-getuigenissen vzw
Driemaandelijks/September 2010
P708863 / 3120 Tremelo
H. Decoo Hollandsvin 4 3120

België-Belgique
P.B. – P.P.
3120 Tremelo
BC 30592

AFRIKAGETUIGENISSEN

Nieuwsbrief nr. 21

September 2010

Bankgebouw te Stanleystad (1959)

De leden die hun lidmaatschapsbijdrage voor het lopende jaar nog niet vereffend hebben, worden hierbij vriendelijk verzocht alsnog de som van 25 € te willen overschrijven op het rekeningnummer 001-4254043-87 van Afrikagetuigenissen, Tremelo. Hartelijk dank bij voorbaat.

In dit nummer :

Een serene kijk...	blz. 3
Wij zitten niet stil !!!	blz. 4
<i>De jongste stand van onze werkzaamheden</i>	
Russische aanwezigheid in Belgisch-Congo	blz. 5
<i>Het baanbrekende werk van Prof. Dr. Vladimir Ronin</i>	
En nog Patrice Lumumba	blz. 8
<i>Onverwachte nieuwe elementen over zijn verleden</i>	
Een schatkamer in het Afrikamuseum te Tervuren	blz. 11
De stad Diest en Congo	blz. 11
<i>Een mooi voorbeeld van eendrachtige samenwerking</i>	
Andere belangrijke manifestaties tijdens de komende weken	blz. 12
Op de boekentafel : Congo, een geschiedenis (David Van Reybrouck)	blz. 13
<i>Een opmerkelijk "opus magnum"</i>	
Korte berichten	
• Gebeurtenissen in Djolu (een oproep)	blz. 14
• 52 jaar ontwikkeling van Congo	blz. 15
• Standbeelden in Kinshasa	blz. 15
• Herinneringen van Marcel Schuer	
Lidmaatschapsbijdragen	blz. 15

Een serene kijk...

Wat dacht u van de volgende diagnose ?

"Het brousseleven was veeleisend en stelde kwetsbare of zwakke naturen zwaar op de proef. Je moest vechten om je persoonlijkheid en je geweten intact te houden, intellectueel en spiritueel actief te blijven, vriendschappelijk omgaan met Afrika zonder je erdoor te laten opslorpen.

Naast het werk en de culturele vereenzaming was er het risico van slijtage en het gevaar te bezwijken aan zijn zwakheden.

"Maar er was ook de intense vreugde te kunnen bijdragen tot de opbouw van een oneindig groot land, dat wij toen zozeer als het onze beschouwden. Acht maanden per jaar van dorp tot dorp reizen, te voet, per prauw, per fiets, per vrachtwagen, door moerassen ploeteren, verbranden op savannewegen, zich verantwoordelijk voelen, informeren, overtuigen en bevelen, bouwen en organiseren, zijn angsten verbergen en zijn woede beheersen... Kan men zich een mooiere jeugd indenken ?

"Ja, wij waren kolonisatoren... Vandaag noemt men dat kolonialisten. Ons loon was hoger dan dat van de Congolezen, die wij als minderjarigen beschouwden, die wij moesten vormen en opleiden. Wij oefenden over hen een gezag uit dat zij ons niet hadden toevertrouwd en wellicht gingen wij soms wel eens over de schreef. Dat was zo in die tijd, maar wij waren ervan overtuigd dat wij nuttig werk leverden, dat wij voor Congo en de Congolezen een betere toekomst opbouwden, dat wij bezig waren samen een huis op te richten waarvan zij weldra de mede-eigenaars zouden zijn. Indien wij ons vergisten was dat te goeder trouw maar ik ben er heilig van overtuigd dat wij een misschien ruwe maar niettemin onmisbare schakel waren in de historische evolutie van Midden-Afrika."

Van wie komt deze schitterende analyse van een verleden dat ook het onze geweest is ? Wel, deze woorden zijn ontleend aan "Jours de brousse", het voortreffelijke boek dat op naam staat van Vladi Souchart. Dit is een schuilnaam waarachter wij de naam terugvinden van Vladimir Drachousoff, de zo verdienstelijke en alom bekende agronoom van Russische origine. Met deze gedenkwaardige passage willen wij een aanloop leveren naar het verschijnsel van de Russische aanwezigheid in het toenmalige Congo, waaraan wij in dit en de volgende nummers aandacht zullen wijden.

Guido Bosteels

Wij zitten niet stil !!!

De rust van de voorbije vakantiemaanden zou misschien de indruk kunnen wekken dat ook de actieve werkers van Afriketuigenissen tijdens de voorbije maanden een beetje ingedommeld zouden zijn. Dat dit allerm minst het geval is, zal wel blijken uit het navolgende beknopte overzicht van de huidige stand van onze activiteiten.

Inzamelen en archiveren.

Met inbegrip van de jongste aanwinsten die nog in voorbereiding of verwerking zijn, benadert het aantal in onze lijsten ingeschreven respondenten het cijfer 300.

266 respondenten werden tot op heden geïnterviewd. Sommigen onder hen hebben ons bovendien hun schriftelijke memoires toevertrouwd, maar er zijn ook anderen die er de voorkeur aan hebben gegeven ons enkel hun gedenkschriften ter hand te stellen. In totaal zijn we nu aan 103 zulke documenten toe, maar een niet te versmaden aantal is ons nog aangekondigd en wordt met dank ingewacht. Het zal wel duidelijk zijn dat zulke schriftelijke getuigenissen meestal niet in belang moeten onderdoen voor de mondelinge.

Al deze interviews zijn op heden integraal uitgeschreven en bijna alle door de respondenten nagelezen en op punt gesteld. Wat meer is, zijn zij alle gechronometreerd en onderverdeeld in sequenties naar gelang van de door de sprekers aansneden aspecten van hun verleden onder de tropen, of het nu gaat over hun carrière, hun familiale of professionele ervaringen, hun levensomstandigheden, hun waarnemingen van natuur en leefomgeving, hun voldoeningen en teleurstellingen, enz. enz. Het aantal aldus per persoon en naar onderwerp geïndividualiseerde "items" belooft nu niet minder dan 12.379. Deze zitten verdeeld over 182 rubrieken. Bovendien is er nog een naamregister om opzoeken te vergemakkelijken.

De totale opnameduur van de gefilmde interviews bedraagt nu 218 uur, wat een volume van 489 gigabyte vertegenwoordigt op de harde schijf.

Het aantal geprinte pagina's, geklasseerd per respondent, is nu opgelopen tot 1.434.

In een ander onderdeel van de database is de ingewonnen informatie geklasseerd per behandeld thema. Dit onderdeel beslaat 1.944 pagina's.

Daaraan moet worden toegevoegd dat wij tot op heden 314 documenten (boeken, films, diverse geschriften, enz.) ontvangen hebben. Het spreekt vanzelf dat dit een heel voorlopig cijfer is, dat wij zo mogelijk nog hopen te verdubbelen. Uit de geruchten die ons ter ore komen kunnen we afleiden dat nog heel veel interessant materiaal in kelders en zolders van oud-kolonialen ligt te wachten "op God weet wat". Wij richten dus andermaal een oproep tot al wie in dat geval is om aan die zaken een nuttige bestemming te geven door ons een sein te geven en niet te dralen... tot het te laat is.

Ook op het stuk van de gedenkschriften zijn wij, zoals hierboven al gezegd, zeker nog niet aan het eindpunt gekomen. Het is ons bekend dat nog heel wat vrienden momenteel de laatste hand leggen hun memoires en we moedigen hen aan om in de komende weken hun levensverhaal af te ronden. Wij zien het resultaat van hun inspanningen met evenveel dank als ongeduld tegemoet !

Zaaien om te oogsten

Hierboven las u dus, in nuchtere cijfers uitgedrukt, de bijdrage die Afriketuigenissen levert om van het cultuurhistorisch patrimonium te vrijwaren dat gegroeid is uit de Vlaams-Belgische aanwezigheid in Midden-Afrika tijdens de vorige eeuw. Maar zoals in de statuten van onze vereniging te lezen staat, is ons opzet niet louter "bewarend" en hebben wij ook de ambitie om de

kennis van dit koloniaal verleden in een objectief daglicht te stellen en er de best mogelijke verspreiding aan te geven. Vandaar onder meer het voornemen om de meest significante passages uit de ontvangen getuigenissen te bundelen in een uitgebreide bloemlezing die in de komende maanden het licht moet zien. Wij zijn momenteel aan het onderzoeken op welke manier wij dit belangrijke project in de best mogelijke vorm kunnen gieten.

Ook op het stuk van de filmproductie zijn wij nog niet uitgepraat. Momenteel is onze ondervoorzitter Cyriel Van Meel bezig met de voorbereiding van een film waarin het verdienstelijke werk zal worden belicht dat destijds werd gepresteerd door de "agents sanitaires", de zogenaamde "gezondheidsbeambten".

Afrikagetuigenissen en de wetenschap

Inmiddels smaken wij ook het genoeg vast te stellen dat onze inspanningen in wetenschappelijke middens niet onopgemerkt blijven.

Uiteraard was het van meet af aan duidelijk dat het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika te Tervuren onze bevoorrechte gesprekspartner zou zijn en de natuurlijke eindbestemming van de vruchten van ons werk. Onze betrekkingen met deze instelling zijn en blijven meer dan ooit voortreffelijk. Daarnaast stellen wij vast dat ook verschillende universiteiten een verheugende belangstelling en waardering opbrengen voor onze activiteiten.

Zo kunnen wij verwijzen naar :

- de lovende beoordeling die ons te beurt viel vanwege professor Bruno De Wever, van de leerstoel Eigentijdse Geschiedenis aan de Gentse Universiteit,
- het tot stand komen van een overeenkomst met het KADOC, het prestigieuze Documentatiecentrum van de KULeuven, dat met veel genoeg een exemplaar van onze database in ontvangst genomen heeft (Zie de mededeling in nummer 19 - maart 2010 - van onze Nieuwsbrief),
- de in voorbereiding zijnde overeenkomst met de Universiteit Antwerpen (professor Stefaan Marysse),
- onze inleidende contacten met de Vrije Universiteit Brussel, die op haar beurt blijk heeft gegeven van haar belangstelling.

Wij mogen gerust aannemen dat dit rijtje nog niet ten einde is...

Guido Bosteels

De Russische aanwezigheid in Belgisch-Congo

De leden die aanwezig waren op onze algemene vergadering te Antwerpen in maart jl. hadden al de gelegenheid om kennis te maken met het levenswerk van Professor Vladimir Ronin, of althans één van zijn levenswerken, want deze man met veelzijdige talenten is onvermoeibaar. Bij die gelegenheid heeft deze voortreffelijke academicus ons immers vergast op een schitterend exposé over het verschijnsel van de Russische aanwezigheid in Midden-Afrika.

Maar eerst en vooral : wie is Vladimir Ronin ? Moskoviet van geboorte (°1958), doctor in de geschiedenis en licentiaat in de Slavische talen, woont professor Ronin al 20 jaar in België, waar hij lector is aan de Lessius Hogeschool te Antwerpen en gastprofessor aan de KULeuven.

Naast heel wat andere publicaties in diverse talen, zoals een cultuurhistorische gids van de stad Antwerpen in het Russisch, "Progoulki po Antverpenou" (het eerste werk van die aard), heeft professor Ronin negen jaar van zijn leven gewijd aan een ongemeen grondige studie over de aanwezigheid van Russische onderdanen in Midden-Afrika, tenminste zevenhonderd zoals u hierna kunt lezen. De neerslag van dit studiewerk is te vinden in een tweedelig boekwerk van niet minder dan duizend bladzijden, in het Russisch, dat vorig jaar in Moskou werd gepubliceerd en er met veel belangstelling werd onthaald. Gelukkig lijkt een Franstalige samenvatting van dit werk in voorbereiding te zijn.

Het verheugt ons hierna een eerste bijdrage van deze bijzonder merkwaardige onderzoeker te kunnen publiceren. (GB)

Eerste deel : Uit de pionierstijd

Meer dan 700 mensen die uit Rusland afkomstig waren, bezochten tussen 1870 en 1960 het grootste land van Midden-Afrika. De meesten woonden en werkten daar jarenlang. Van de Russen die in die tijd in België verbleven, deed ruim 6% op een of andere manier koloniale ervaring op. Er zijn maar weinig oude Russische emigrantenfamilies in Brussel, Luik op Antwerpen waarvan geen enkel lid ooit in Congo is geweest. Sommigen maakten daar zelfs een carrière van 30 tot 40 jaar. Noch in Frankrijk, noch in Groot-Brittannië of Nederland nam zo'n hoog percentage van de Russische immigranten dienst in de koloniën en nergens anders leek dat voor de plaatselijke Russen zo welsprekend als in België. Maar ook in België is het thema "Russen in Congo" tot op heden nog nauwelijks bestudeerd.

De lijsten van de blanke bevolking in de jaarboeken van de Kolonie vermelden honderden namen van de mensen van wie we dankzij allerlei andere bronnen kunnen vaststellen dat ze uit het toenmalige Rusland afkomstig waren. Ook hun beroepsfunctie en postadres worden meegedeeld. Nog meer namen, vooral voor de periode van vóór 1920, komen uit de archieven van het voormalige Ministerie van Koloniën die vandaag in het Archief van het Ministerie van Buitenlandse Zaken te vinden zijn.

De Russische emigrantenpers in verschillende landen vertelde sinds de jaren 1920 af en toe over het leven van de landgenoten in de Belgische overzeese gebieden. Zowel de schrijfster en journaliste Zinaïda Sjachovskaja als agronoom Vladimir Drasjoesov (Drachoussoff) (zie blz. 3) en mijningenieur Kirill Charkevitsj (Kharkevitch)

publiceerden later hun herinneringen of dagboeken over hun ervaringen in Congo. We konden bovendien heel wat onuitgegeven memoires, dagboeken en brieven in de familiearchieven raadplegen en hadden zowat 100 vraaggesprekken met de Russische ex-kolonialen in België of met hun gezinsleden.

De meeste Russen arriveerden in Belgisch-Congo vanaf 1920, toen er zich na de revolutie van 1917 en de burgeroorlog in Rusland duizenden vluchtelingen in België kwamen vestigen en vandaar uit naar het Belgische deel van Afrika begonnen te vertrekken. Toch dateerde de Russische aanwezigheid in Congo nog uit de periode van vóór de Eerste Wereldoorlog en zelfs uit de 19de eeuw. In het verhaal van wat we "Russisch Congo" zouden kunnen noemen, is dit eerste hoofdstuk ook het minst bekende.

Nog vroeger dan Stanley : Schweinfurth

Er waren al mensen uit het Russische tsarenrijk onder de grote Europese ontdekkingsreizigers in het hart van Afrika in de jaren zeventig en tachtig van de 19de eeuw. De beroemde botanicus en geograaf Georg-August Schweinfurth die in 1870 vanuit Soedan het noord-oosten van de huidige Democratische Republiek Kongo bezocht en als eerste Europeaan de rivier de Uele ontdekte, was een Russische Duitser uit Riga en onderdaan van de tsaar. Toen hij ten zuiden van de Uele de woonplaats van "koning" Munza van het Mangbetu-volk bereikte, hield de reiziger daar voor drie weken halt en stak hij volgens zijn brief aan zijn moeder boven zijn tent «den stolzen Schmuck der Trikolore» uit, de wit-blauwe-rode vlag van Rusland. Zo maakte een Russische

onderdaan reeds zes jaar vóór Stanley een belangrijke reis door een stuk van Congo. Voor zijn tweedelige werk *Im Herzen von Afrika* (1874), met o.a. een gedetailleerde beschrijving van de natuur en de cultuur van de Azande- en Mangbetu-volkeren, kreeg Schweinfurth, die toen in Berlijn woonde, van tsaar Alexander II een ordeteken.

Te gast bij Leopold II

De reis en het boek van Schweinfurth maakten een nog grotere indruk op koning Leopold II, die toen zijn koloniale plannen in Midden-Afrika begon te smeden. Op de Internationale Aardrijkskundige Conferentie van 1876 in Brussel was ook Schweinfurth aanwezig, die er samen met een landgenoot van hem Rusland vertegenwoordigde. Intussen trad een andere Russische Duitser, dokter en oriëntalist Vasili (Wilhelm) Junker uit Sint-Petersburg, in de voetsporen van zijn voorganger en bestudeerde hij in 1877-1878 en 1879-1884 het gebied van de waterscheiding tussen de Nijl en de Kongorivier, meer bepaald het systeem van de Uele. Het werd hem duidelijk dat de Uele in de Kongorivier uitmondde, hoewel hij de monding net niet kon bereiken. De plaatselijke zwarte vorsten kregen van hem Russische boerenhemden in bonte kleuren cadeau, terwijl hij zijn unieke antropologische en etnografische verzamelingen, met meer dan 1000 voorwerpen van de Azande- en Mangbetu-volkeren, aan de Russische Academie van de Wetenschappen zou schenken. De meest waardevolle, heel precieze landkaarten die hij van het noord-oosten van Kongo gemaakt had, werden in 1889-1890 in het driedelige boek *Dr. Wilh. Junkers Reisen in Afrika 1875-1886* gepubliceerd.

Toen Leopold II in 1885 zijn Congo-Vrijstaat stichtte, in feite zijn persoonlijke koloniale onderneming, werden er door zijn administratie en enkele grote privé-bedrijven heel wat buitenlanders in dienst genomen, waaronder Russische onderdanen. Sommige van hen hadden al vroeger banden met België, zoals Stefan Mikoszewski uit het aan de tsaar onderworpen deel van Polen. Tien jaar nadat hij aan de Gentse universiteit was afgestudeerd en naar huis was teruggekeerd, vertrok hij in 1885 als ingenieur-topograaf naar Beneden-Congo. Door het zware klimaat werd hij ziek en moest hij al na een paar maanden terugkeren naar Europa. Pas sinds 1889 was er

weer sprake van Russische onderdanen in de Congo-Vrijstaat: volgens het *Bulletin officiel de l'Etat Indépendant du Congo* woonde er tegen 1890 één Rus, een handelaar, in de hoofdstad, het havenstadje Boma. Twee jaar later vonden de autoriteiten geen Rus meer in Boma, maar wel één in Katanga en nog één aan de Stanley Falls in de middenloop van de Congorivier.

Joseph Conrad ?

Een van die Russische pioniers in Kongo stond misschien model voor de jonge Russische handelaar in Joseph Conrads *Heart of Darkness*. De Pool Konrad Korzeniowski, de latere Joseph Conrad, ook al een gewezen onderdaan van de tsaar, had kennelijk in 1890 als zeeman twee maanden op een stoomboot tussen Leopoldstad en de Stanley Falls gevaren.

Verschillende administratieve inschrijvingsregisters voor de blanke bevolking van de Congo-Vrijstaat, die als een deel van de Belgische koloniale archieven in het Archief van het Ministerie van Buitenlandse Zaken worden bewaard, vermelden enkele namen van de «Russes», die in het Afrikaanse machtsgebied van Leopold II gediend hebben. Ze droegen Duitse, Russische of Poolse namen. De meesten voeren rond de eeuwwisseling op de Congorivier als scheepsmechanici of -timmerman, maar soms ook als eerste officier op een stoomboot. Hier en daar vinden we op die lijsten nog eens ingenieurs met een Belgisch diploma, die aan de prille Congolese spoorwegen werkten, eerst tussen Matadi en Leopoldstad, daarna ten zuiden van Stanleystad, langs de bovenloop van de Congorivier. Door het klimaat bleek hun verblijf in Afrika vaak veel korter dan gepland en moesten ze met allerlei ziektes meteen weer vertrekken. De 28-jarige scheepstimmerman Aleksandr Fedotov uit Nizjni-Novgorod werd in 1893 als eerste Rus in Kongo begraven.

Toch groeide het aantal onderdanen van de tsaar in Kongo zienderogen: van 8 in 1899 tot 14 in 1900, 23 in 1904, 41 in 1905 en 55 in 1907. Ze concentreerden zich grotendeels in Leopoldstad en Boma. In 1907 werden de «Russes» voor het eerst in alle districten van de Vrijstaat gesignaleerd. Soms luidde hun adres gewoon «Sur le fleuve», dus ging het hier om varende personeel. Een groep apart vormden vele tientallen bemanningsleden met Finse en Zweedse namen, uit het toen eveneens aan de tsaar onderworpen Finland;

toch werden ze in de statistieken niet als «Russes», maar als «Finlandais» opgenomen. Ook zij waren radertjes in het grote mechanisme van economische uitbuiting dat in het Congo van Leopold II zoveel slachtoffers maakte onder de plaatselijke bevolking.

Één van de Russische zeelui bleef langer op de Congorivier varen dan de anderen, en dan nog als kapitein. Pjotr Nikitin, een stafofficier uit Tiflis, die ook als zeeman in de Zwarte Zee enige ervaring had, trad in 1903, met 27 jaar, in dienst van de Vrijstaat. Waarschijnlijk volgde hij het voorbeeld van een zekere Ivan Nikitin, ook uit Tiflis en mogelijk een familielid van hem, die samen met tientallen andere Russische officieren in 1900 voorlopig ontslag namen uit het leger om in Zuid-Afrika tegen de Britten te vechten aan de zijde van de Boeren. Kapitein Pjotr Nikitin bestuurdte tijdens zijn eerste jaren in Kongo een stoomboot tussen de monding van de rivier en de havenstad Matadi, werd in 1905 «commissaire maritime» in Boma, maar keerde anderhalf jaar later terug naar de brug van een stoomboot in Beneden-Congo.

De Congo-Vrijstaat, die, zoals bekend, door de ontsparingen van de agenten van Leopold II en

van grote concessiehouders hopeloos gecompromitteerd raakte, werd in 1908 als kolonie door de Belgische Staat overgenomen. Voor mensen uit Rusland die in dienst waren in dit stuk Afrika (ze waren al met 68 in 1909), veranderde er eigenlijk niets. Voor kapitein Nikitin en vele anderen was voortaan het Ministerie van Koloniën hun werkgever. Na zijn zoveelste verlof van zo'n halfjaar in Europa keerde Nikitin in juni 1914 terug naar Afrika. Zowat een maand later was de wereld in oorlog en wilde de Russische officier zo snel mogelijk opnieuw zijn plaats in het leger van de tsaar innemen. Maar pas in juli 1915 werd hem toegelaten na 12 jaar trouwe dienst zijn contract met de Belgische overheid op te zeggen. Hij kwam terug naar zijn vaderland, trad als onderluitenant in een kozakkenregiment aan het Kaukasische front en sneuvelde nog geen jaar later bij de havenstad Trabzon, in het noord-oosten van Turkije.

(Wordt vervolgd)

Vladimir Ronin

En nog Patrice Lumumba

Door bemiddeling van ons bestuurslid Roger Gallant, voormalig provinciaal directeur van de Postdienst in de Oostprovincie, kregen wij kennis van een zestal nummers van het tijdschrift "L'Echo postal", dat in 1955-56 gepubliceerd werd door A.P.I.P.O., de "Amicale des Postiers de la Province Orientale". Wij danken mevrouw Franssen-Francx, dochter van wijlen Francis Francx, ook een oud-ambtenaar van de Posterijen in Stanleystad, die ons inzage gegeven heeft van deze merkwaardige herinneringen.

Zoals de lezer al geraden zal hebben, was een van de drijvende krachten achter deze activiteiten de toenmalige klerk Patrice Lumumba.

In het lijvige werk van Roger Gallant "Geschiedenis van de Postdienst in Belgisch-Congo" lezen wij de volgende bijzonderheden over de eerste jaren : Als zoon van nederige Tetela-landbouwers, werd Lumumba geboren op 2 juli 1925 in het dorp Hiokamende-Onalua, in het gewest Katako-Kombe in de Kasai en gedoopt door de Paters Passionisten onder de naam Patrice. Na zijn lager onderwijs in de katholieke Missie van Tsumbe Ste-Marie, kreeg hij nog een aanvullende opleiding in de protestantse Missie van Wembo-Nyama.

Hij kwam in Stanleystad aan in 1944, waar hij als klerk in dienst werd genomen door de gewestdienst. In juli 1947 trok hij echter naar Leopoldstad, waar hij lessen ging volgen aan de Postschool, waarna hij in april 1948 tot klerk benoemd werd bij het postkantoor van Stanleystad.

Van oktober 1948 tot april 1950 was Patrice Lumumba gedetacheerd naar Yangambi, waar hij de functie van onderpostontvanger waarnam.

Terug in Stanleystad, ging hij dadelijk een grote activiteit ontwikkelen in diverse culturele en sociale verenigingen. Hij werd plaatselijk voorzitter van het APIC, de vakvereniging van het inlands overheidsperoneel, ondervoorzitter van de plaatselijke liberale partij en voor zover we goed ingelicht zijn, ook nog voorzitter van ene "Amitiés belgo-congolaises". Natuurlijk kwam hij ook aan de leiding van de voornoemde A.P.I.P.O.

In de diverse nummers van L'Echo Postal lezen we inderdaad dat de voorzitter van het Comité de direction Lumumba P.H. heette (Patrice Hemery, naderhand verbeterd tot Emery), bijgestaan door een vice-voorzitter Roger Tavernier (later opgevolgd door Francis Francx en een redacteur : L. Delfosse. De secretaris, penningmeester en commissarissen dragen dan weer Congolese namen.

Als we de diverse nummers doorbladeren, moeten we wel concluderen dat Patrice een bijzonder actieve medewerker geweest moet zijn, want zijn naam vinden wij er ten overvloede in terug. Wat al moois valt er in die tijdschriftnummers wel te lezen ?

Aan door Patrice Lumumba zelf ondertekende bijdragen is er dus geen gebrek, zoals blijkt uit enkele navolgende titels :

- « *Quelques devoirs des agents des services publics, et plus spécialement des postiers* » (één zinnetje uit zovele andere : Tout d'abord, les agents des services publics doivent servir avec fidélité, dévouement, intégrité et dignité la Colonie dans l'accomplissement de la mission civilisatrice que la Belgique s'est assignée au Congo) ;
- « *Vous faites-vous aisément des amis ?* » (Met het roerende slotwoord : L'amitié est la plus douce chose qui puisse charmer et embellir la vie humaine.) ;
- "Postiers, soyons dévoués !"
- "Gongo Lutete", het verhaal van deze bekeerde volgeling van Sefu, die lichtvaardig ter dood veroordeeld en gefusilleerd werd ;
- "Les races humaines" (gespreid over drie opeenvolgende nummers, met indringende vragen als : « Existe-t-il une race pure ? » of « Existe-t-il une race supérieure ? », met als bronvermelding : "Qu'est-ce que une race ? ", een publicatie van de UNESCO ;
- "Quelques devoirs d'un homme civilisé".
- Verslagen over vriendschappelijke daguitstappen van het postpersoneel naar Yangambi, Bengamisa en Yanonge.
- Een lovend verslag over een conferentie door hoofdontvanger Roger Tavernier over de prehistorie.

We kunnen natuurlijk niet alles vermelden maar een climax is natuurlijk het nummer van het tweede trimester 1955, dat in het teken staat van de reis van Koning Boudewijn in dat jaar. We krijgen er onder meer het levensverhaal van de vorst te lezen en een plechtig huldeblijk aan zijn adres. Ook kondigt de redactie fier aan dat de voorzitter van APIPO, Monsieur Lumumba Patrice "a été invité auprès de sa Majesté le Roi Baudouin, avec Lequel il a eu un long entretien. Notre président a, entre autres choses, parlé sur l'activité de notre association. Sa Majesté y a porté un vif intérêt. En exprimant notre entier attachement à la Dynastie, nous remercions sa Majesté d'avoir bien voulu, par son exemple, confirmer les efforts faits par notre association en vue d'améliorer les relations belgo-congolaises. »

Na dit nummer kregen we nog kennis van de zoals steeds lijvige nummers van het derde en vierde trimester 1955, maar daarna lijkt de publicatie te zijn stilgevallen. Het heet dat Patrice, dynamisch als hij was, eigenhandig om de drie maanden de veertig pagina's van zijn tijdschrift stencilde.

Van datzelfde jaar dateert ook Lumumba's boek "Le Congo, terre d'avenir, est-il menacé?", dat maar in 1961 zou zijn gepubliceerd. Patrice blijkt ook gehoor te hebben gevonden bij de

toenmalige minister Buisseret en van 24 april tot 24 mei 1956 verbleef hij samen met 15 andere markante Congolezen in België op uitnodiging van overheidswege.

Bij zijn terugkeer op de luchthaven van Stanleystad werd hij echter in de boeien geslagen en op 6 juli daarop belandde hij op het beklagdenbankje onder de betichting van geldverduistering ten nadele van de dienst der Postchèques, wat hem twee jaar gevangenisstraf opleverde, welke later tot 12 maanden werd teruggebracht.

Van Roger Gallant kregen wij ook een kopie van een interessant interview met de voornoemde Roger Tavernier, die het diensthoofd van Lumumba is geweest. Hij vertelt er over zijn vriendschappelijke omgang met Lumumba, zowel in dienstverband als in de vriendenkring van Postmensen. Hij vond zijn bediende uitzonderlijk bekwaam en alert maar in een vertrouwelijk rapport had hij toch enige twijfel uitgesproken over zijn moraliteit en eerlijkheid, wat naderhand de toekenning van de immatriculatie had vertraagd maar dan toch niet verhinderd.

Roger Tavernier had tijdens zijn verlof Lumumba in België ontmoet en met hem rondgereisd (hij had hem trouwens een overjas cadeau had gedaan). Toen hij het nieuws van de aanhouding vernam was hij pijnlijk verrast, ook al omdat er een vermoeden rees van onvoldoende controle op het werk van de verdachte. De aanhouding was het gevolg van de ontdekking van een tekort van 126.000 frank in de rekeningen. Tavernier veroordeelt natuurlijk deze onregelmatigheid, maar hij schrijft ze ook toe aan de Afrikaanse mentaliteit, in die zin dat Lumumba, die 5.000 frank per maand verdiende, eigenlijk veel meer nodig had om zijn stand op te houden, en zichzelf een soort lening had toegekend die hij wel zou terugbetalen. Hij had trouwens, vooraleer naar België te vertrekken, een huisje verkocht voor 25.000 frank en dit geld aan de Post overgemaakt. Het is al te gek : het is precies als gevolg van deze transactie dat het geknoei met de rekeningen aan het licht is gekomen , met al de gevolgen vandien.

Tavernier komt ronduit uit voor zijn mening dat het Postbestuur te hard van stapel was gelopen en dat de ontstane commotie, gelet op de status die Lumumba toen al bezat, voor België noch voor Congo een goede zaak was. Bij de Congolezen bleef de reputatie van Lumumba natuurlijk onaangetaast : zij meenden immers dat de Belgen hier een middel hadden gevonden om de te snel rijzende ster van de man weer neer te halen. Tavernier meende dat indien men zich had beperkt tot een tuchtstraf, de Belgen hadden kunnen vermijden dat die Belgischgezinde Congolees een Belgenhater zou worden.

Wat er ook van zij, Roger Gallant vertelt in zijn boek dat hij ooit tijdens een inspectiereis in Isangi getroffen werd door de opruiende taal die Lumumba tot de plaatselijke bevolking richtte om even later van hem dan weer te horen te krijgen dat hij een vriend van België was en op samenwerking bleef rekenen.

Over dat soort verkiezingsspeeches bezitten we ook nog een andere bron. De IJslandse piloot Tony Jonsson, een oud-strijder van de RAF die verscheidene jaren in Leopoldstad verbleven heeft, vertelt in zijn boek "The eventful life of a pilot" dat hij in die tijd de DC3 bestuurde die Lumumba gehuurd had om verkiezingstoernees doorheen Congo te maken. Hij werkte aan zijn speeches in het vliegtuig en kwam geregeld in de cockpit een praatje slaan met de piloot, in het Engels, een taal die hij redelijk goed beheerste. Jonsson schreef over hem : "He had a great personal charm but he was also a charlatan". Het is hier niet de plaats om Lumumba's scheldpartijen aan het adres van de blanken weer te geven, zoals hij die bij elke tussenstop voor een enthousiast publiek ten beste gaf en zoals die door Jonsson werden genoteerd. Het valt niet te betwijfelen dat zulke taal heeft bijgedragen tot het explosieve klimaat dat in juli 1960 was ontstaan.

Guido Bosteels

Een schatkamer in het Afrikamuseum te Tervuren

De grote buitenlandse mijnmaatschappijen hebben de weg naar het Tervurense Museum gevonden. Dat is wat blijkt uit een bijzonder interessant artikel in "De Tijd" van 18 september jl. Daaruit leren we dat deze reusachtige concerns (er is sprake van Rio Tinto en BHP Billiton) wel heel graag komen snuisteren in de archieven van de afdeling Geologie van het Museum, op zoek naar informatie over de massale nog onontgonnen schatten die nog in de bodem van onze vroegere kolonie berusten. Ondanks hun eigen enorme onderzoeksbudgetten en de hedendaagse hoogtechnologische opzoekings technieken, vinden die mijnreuzen er dus baat bij te komen rondneuzen in de tientallen jaren oude archieven uit de koloniale tijd.

Grote koloniale mijnbouwgroepen zoals het Syndicat de Recherches Minières du Bas et Moyen-Congo (BAMOCO) hebben destijds honderden, wellicht duizenden boringen uitgevoerd. Daardoor kennen we nu de plaats en de concentratie van de meeste mineralen en erts, die op de kaarten zijn aangeduid. Wegens de onafhankelijkheid zijn dit soort opsporingen echter nooit kunnen worden voltooid.

In de kelders van het Museum zijn er honderden donkere cilinders te vinden. Deze bevatten "boorkernen" die nog na de onafhankelijkheid tot in België zijn geraakt, het resultaat van de diepste boringen die toen ooit ter wereld werden gemaakt. Kasten en kasten zitten volgestouwd, nu eens met gesteente, netjes geklasseerd per soort en vindplaats, dan weer met precieuze boeken en geschriften allerhande. Voor buitenlandse onderzoeksteams blijkt dit een bron van rijkdom te zijn, nu het geologisch onderzoek in Congo, gezien de interne onrust, sedert vijftig jaar zo goed als stilgevallen is. En in Congo zelf is alle informatie verloren gegaan.

Ook directeur Guido Gryseels is zich uiteraard bewust van het cruciale belang van de geologische archieven van zijn Museum. Kleine technische details, voetnota's in de koloniale rapporten, staan soms voor big business. Een klein schilfertje erts kan wel eens een kostbare tip zijn om te gaan graven naar zeldzame metalen als germanium, coltan en verschillende andere, die onmisbaar zijn voor de ruimtevaart of voor de bouw van GSM's en een rist andere hoogtechnologische gadgets.

Kan het Museum dan soms niet voor gewetensproblemen komen te staan? Beslist wel, maar als er twijfel bestaat over de hoedanigheid of de goede bedoelingen van de belangstellenden, worden de Ministeries van Wetenschapsbeleid en Buitenlandse Zaken erbij gehaald. Toen eind van de jaren negentig Zimbabwe in een regionale oorlog betrokken was, werden afgezanten uit dat land wel degelijk wandelen gestuurd. Ook zijn een aantal dossiers, met name die welke betrekking hebben op uraniumwinning, per definitie volstrekt ontoegankelijk. En China? Directeur Gryseels zegt geen weet te hebben van een speciale nieuwsgierigheid van die kant, zij het ook dat sommige slimmerds hun ware identiteit altijd kunnen verschuilen achter een of ander consultancybureau.

Een snel groeiende autoriteit op het stuk van de geopolitiek, de jonge en reeds wijdvermaarde professor Jonathan Holslag van de Vrije Universiteit Brussel werpt een kritische blik op dit gebeuren. Hij vindt dat België hier een kans laat liggen om nog een rol van politieke en economische betekenis te spelen in Afrika. Het heet dat er op Buitenlandse Zaken over dit dossier wordt nagedacht, maar een klare beleidslijn is er nu, na vijftig jaar, nog altijd niet.

Guido Bosteels

De stad Diest en Congo

Een prachtig voorbeeld van samenwerking wordt ons geleverd door de Diestenaren. Dankzij de eendrachtige inzet van vier betrokkenen en de steun het Stadsbestuur, konden simultaan niet minder dan vier tentoonstellingen op touw worden gezet, met name :

- door de Vriendenkring der Oud-kolonialen van Diest en omstreken, over leven en werk van de Belgen in Congo, in de Sint-Sulpitiuskerk, Grote Markt ;
 - door de Zusters van de Voorzienigheid, eveneens in de Sint-Sulpitiuskerk, Grote Markt ;
 - door de Paters Kruisheren, in het Kruisherenklooster, Guido Gezellestraat ;
 - door de Para's van het Belgisch Leger in het Pegasusmuseum (Citadel).
- Opgelet : nog slechts tot 10 oktober aanstaande, van dinsdags tot zondags tussen 13 en 17 uur.**

Graag ook uw aandacht voor nog andere belangrijke manifestaties tijdens de komende weken :

Van 6 tot 30 oktober te Brussel :

in "Cinematek" (het voormalige filmmuseum), een reeks voorstellingen van Congofilms en op 8 oktober om 19 u. een lezing door Leen Engelen, docente KULeuven, onder de titel :
"De kolonie in zwart-wit".

Het volledige programma, waarin een zeer groot aantal belangrijke Congofilms voorkomen, is te zien op www.cinematek.be of aan te vragen op info@cinematek.be
 (Baron Hortastraat 9, 1000 Brussel - telefoon 02 551 19 19).

Op vrijdag 8 oktober a.s. te Lint :

Uitzonderlijke vertoning van 2 films van Gérard De Boe :

- **TOKENDE**, film over het missiewerk, de eerste Belgische Cinemascopefilm, gerealiseerd ter gelegenheid van de Wereldtentoonstelling 1958,
- **N'GIRI**, een documentaire over Coquilhatstad (thans Mbandaka)

Plaats van de voorstelling: EUROCAM Media Center, Fabriekstraat 38 te Lint (studio 7, Ingang 3)

Op vrijdag 29 oktober a.s. te Antwerpen :

Colloquium "De eerste Congoreizigers"

In de Lessiushogeschool, campus Sint-Andries, van 10 tot 16 uur. Deelname : 25 €

Inlichtingen : www.lessius.eu of e-mail : lieve.behiels@lessius.eu

Van 31 oktober 2010 tot 16 januari 2011 te Knokke-Heist :

Een unieke tentoonstelling van Afrikaanse etnische kunst uit de prachtige collectie van ons medelid Joseph Schelfhout uit Marke.

Te bezoeken in het Cultureel Centrum Scharpoord, Meerlaan 2. Dagelijks geopend van 10 tot 19 u.

Op donderdag 11 november a.s. te Leuven :

Ter gelegenheid van de tentoonstelling "Mayombe, meesters van de magie" : namiddag- en avondactiviteiten : rondleidingen, voorstelling van films en foto's, live muziek, 's avonds moambe.

In het Museum "M", Vanderkelenstraat 28, van 15 tot 18 en van 19 tot 22 uur ('s avonds toegang 15 € en vooraf inschrijven : M@leuven.be , waar ook nadere informatie verkrijgbaar is.

Op zaterdag 13 november a.s. te Halle :

Een lezing door dr. Piet Clement : Emile Possoz (1885-1969), een bewogen leven in het teken van Cardijn en Congo (met inleiding door Emile Clement, bestuurder van Afrikagetuigenissen).

In de raadszaal van het stadhuis van Halle **om 15 uur.**

Ook nog ter herinnering : drie belangrijke tentoonstellingen :

In het Afrikamuseum te Tervuren :

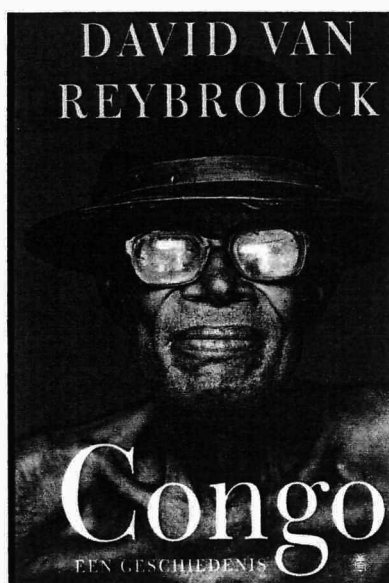
- De Congostroom, 4.700 km. bruisende natuur en cultuur (tot 9 januari a.s.)
- 50 jaar onafhankelijkheid, verteld door de Congolezen (tot 9 januari a.s.)

In het Legermuseum (Jubelpark te Brussel) :

- Lisolo na bisu – De Congolese soldaat (tot 31 oktober a.s.)

(Al deze tentoonstellingen zijn op maandag gesloten)

Op de boekentafel : “Congo, een geschiedenis” (David Van Reybrouck)

Dat een boek als dit al geruime tijd op de bestsellerslijst staat, dat de herdrukken elkaar opvolgen, dat het een grote kanshebber is voor de grote Libris Geschiedenis Prijs, het kan ons niet verwonderen want dit “magnum opus” (680 bladzijden welgeteld) is beslist een werk dat er ver uitspringt midden de stortvloed van Congo-boeken die wij in dit herdenkingsjaar te slikken krijgen.

David Van Reybrouck, de jonge auteur (°1971), had trouwens al eerder bewezen dat hij geen zware uitdagingen uit de weg gaat. Zie bijvoorbeeld zijn opmerkelijk en succesrijk toneelstuk “Missie” dat een unieke, diepmenselijke inkijk brengt in het leven van de missionarissen.

Eigenlijk is deze auteur de pionier van een nieuwsoortig literair genre : een wetenschappelijk verantwoorde geschiedschrijving, gemixt met levensechte anekdotiek, dit alles verwerkt in een ongelofelijk meeslepende stijl, die de lezer zozeer

in de ban houdt dat hij er tijd en uur bij vergeet. Dit geldt dan wel bijzonder voor het gedeelte van het boek dat de periode na 1960 beschrijft, waar ontelbare tragische, hilarische, gruwelijke, surrealistische, onbevattelijke passages elkaar opvolgen, die alle met een egale nuchterheid worden gedebiteerd.

Voor het Nederlandse taalgebied is dit de eerste integrale Congogeschiedenis, bijna van de oertijd tot het huidige “Chinese” tijdperk. Wil dit zeggen dat het werk volledig is ? Nee toch : we vinden het jammer dat Van Reybrouck zo vlug heen glijdt over de “gouden jaren” 1945-1959, de jaren van de hypersnelle ontwikkeling die het land een nieuw aanzijn gegeven hebben. Basisgegevens over de opbloei van het onderwijs, de uitbreiding van de medische voorzieningen, de infrastructuur, de groei van het BNP, de impact van de missionering zochten wij er tevergeefs. Het zo belangrijke Tienjarenplan wordt maar ten rande vermeld. Ook andere belangrijke ontwikkelingen, zoals de invoering van het revolutionaire zogenaamde “statut unique”, d.w.z. het (helaas erg laat gekomen) eenvormige personeelsstatuut voor blank en zwart in overheidsdienst, bleven onvermeld.

Van diverse zijden kreeg het boek het label “evenwichtig” opgeplakt. Onder voorbehoud van wat voorafgaat kunnen wij daar wel inkomen, zij het ook dat de auteur naar onze mening het impact van de hemelsbrede socio-culturele kloof tussen de Bantoe- en de Westerse cultuur zwaar heeft onderschat.

Van Reybrouck aarzelt niet om de beschuldigingen van holocaust en genocide onder het Vrijstaat-regime “grotesk” te noemen, maar daarom niet zonder de begane wreedheden en uitwassen zwaar op de korrel te nemen. Ook over

de figuur van Patrice Lumumba valt er heel wat te lezen, maar de conclusie dat die man wel heel onterecht als een voorloper van Mandela bestempeld werd, liegt er niet om.

In elk geval bevat het boek voldoende nuances om zich de kritiek uit de bekende radicale hoek op de hals te halen. Zo moet Van Reybrouck het natuurlijk ontgelden waar blijkt dat hij zich in het ootje heeft laten nemen door een intrigant die zich valselijk voor de dief van de degen van Koning Boudewijn liet doorgaan.

Van onze kant moeten wij toch ook wel een vraagteken plaatsen bij het verhaal van de ontmoeting met een zekere Papa Nkasi die beweerde 126 jaar oud te zijn en die dus de tijd van Stanley nog zou hebben beleefd...

Een ander punt waarover wij het niet helemaal eens zijn, is de bedenking van de auteur dat de massale uittocht van de blanken in juli '60 niet veel meer geweest zou zijn dan een onverantwoorde paniecreactie. Achteraf gezien heeft men natuurlijk mooi praten, maar de spanningen van de voorgaande weken, de zware incidenten in Thysstad en elders, en ook de mogelijke reacties van een losgeslagen massa maakten de toestand beslist oncontroleerbaar en onvoorzienbaar. De auteur lijkt daarbij uit het oog te verliezen dat de Force Publique naast haar zuiver militaire functie ook de plaatselijke politiemacht was. Dat betekende natuurlijk dat de muiters – die ook de wapens bezaten – alle macht in handen hadden.

Het lijvige boek eindigt nogal abrupt met een hoofdstukje over de wisselwerking tussen China en Congo. Had Van Reybrouck dan geen eindconclusie in zijn hoofd? Een zekere vorm van

conclusie – zij het dan wel in de vorm van een indringende vraagstelling – kunnen we in elk geval afleiden uit een bijdrage van zijn hand in de speciale Congo-bijlage van De Standaard van 24-25 april 2010. Wij citeren:

“Blijft natuurlijk de vraag in hoeverre elk kolonialisme fout is. Dat is een lastige, zeker in België, want er is geen land dat zo vaak gekoloniseerd werd als het onze (door de Romeinen, de Habsburgers, de Spanjaarden, de Oostenrijkers, de Fransen, de Hollanders). Zijn wij nog steeds boos om die kolonisaties? Waren die moreel fout? Hadden deze gewesten beter niet onder Romeins bestuur kunnen vallen? Hadden wij de Code Napoléon, de basis van ons rechtssysteem beter niet gehad?”

“Het is aan de Congolezen om de balans op te maken van de Belgische kolonisatie. Toen vorige week in de KVS de Congolese hoogleraar Wamu Oyatambwe enige nuanceringen wilde aanbrengen in het eenduidig negatieve beeld over het kolonialisme werd hij door sommige Belgen teruggefloten. Mag een zwarte dan nog steeds geen eigen mening hebben?”

Tot daar, als besluit en bij wijze van informatie, deze probleemstelling door de auteur die ons tot nadenken verplicht. Wij laten het aan onze lezers over om elk voor zich uit te maken welk antwoorden zij op de bovenstaande vragen wensen te geven.

(GB)

David Van Reybrouck : Congo, een geschiedenis, 680 blz.
In 2010 uitgegeven bij De Bezige Bij, Amsterdam

Korte berichten

Een dringende vraag om inlichtingen : gebeurtenissen in Djolu (Boënde)

Ter gelegenheid van onze bijeenkomst in Oostende van 16 april jl. ontving Bob Vanhee van een aanwezige een 8 bladzijden lang verslag “Terug uit Djolu” over de dramatische gebeurtenissen die zich daar tussen 11 en 13 juli 1960 hebben afgespeeld. Wil de auteur zich a.u.b. aan Bob Vanhee kenbaar maken (Tel. 059 26 61 67). Hij had immers ook nog een aanvullend verslag in het Frans beloofd, dat wij graag zouden ontvangen. Dank bij voorbaat !

Belgisch-Congo 1908-1960 - 52 jaar arbeid en vooruitgang

Door de zorgen van de KBUOL/UROME, de koepelorganisatie van koloniale verenigingen, is ter gelegenheid van vijftig jaar onafhankelijkheid een brochure (51 blz.) tot stand gekomen onder de titel "*Belgisch-Congo 1908-1960, 52 jaar arbeid en vooruitgang*". Daarin vindt men een zakelijk, objectief overzicht van de diverse activiteitssectoren en realisaties onder Belgisch bestuur, zodat de lezer een algemeen beeld krijgt van de merkwaardige ontwikkeling die het land in weinige jaren gekend heeft.

De leden van onze vereniging hebben – voor zover ze stipt hun bijdrage betaald hebben - samen met onze Nieuwsbrief van juni een exemplaar van dit "fact-book" toegestuurd gekregen. Het zal de samenstellers verheugen dat zoveel leden hun lof voor dit werkje niet gespaard hebben.

Wij hebben nog enkele exemplaren beschikbaar. Belangstellenden kunnen het boekje dus alsnog bestellen bij het secretariaat tegen de eenheidsprijs van 5 € (verzending inbegrepen).

Standbeelden te Kinshasa

Via de pers vernamen we dat de UNO een krediet van 20.090 dollar heeft uitgetrokken om (uiteeraard op verzoek van de Congolese overheden) een drietal monumenten uit de koloniale tijd naar hun vroegere standplaatsen terug te brengen. Dit lijkt inmiddels te zijn uitgevoerd. Het gaat onder meer over het gedenkteken voor koning Albert I en het bekende ruitersstandbeeld van koning Leopold II. Over het monument ter ere van Stanley hebben wij nog geen zekerheid.

Marcel Schuer

Na zijn memoires uit zijn Congojaren, getiteld "Hello Congo Adieu" heeft ons medelid Marcel Schuer nu ook zijn memoires 1960-2010 te boek gesteld onder de titel "Van Congo naar andere werelden", een fraai uitgegeven boekwerk dat talrijke kleurige reproducties bevat van zijn grafisch werk.

Dit boek kan worden besteld bij de auteur, Marcel Schuer, Kerkstraat 37 te 9830 Sint-Martens-Latem tegen de speciale ledenprijs van 30 €

Lidmaatschapsbijdragen 2010

Hierna volgt een aanvullende lijst van ontvangen lidmaatschapsbijdragen voor het lopende jaar.

Mevr. Gita Coene, Everberg
De h. Herman Ducheyne, Wenduine
Mevr. Denise Herman, Oostende
De h. en mevr. Mommaers-Debontridder, Bertem
Mevr. Mia Torfs, Keerbergen
De h. Van Bulcke-Stroom, Koksijde
De h. Lodewijk Van den Broeck, Beervelde (1)
De h. Michel Vandeputte, brussel
De h. Cyriel Van Meel, Tremelo

(1) Met bijzondere dank voor de verdubbelde bijdrage

Deze Nieuwsbrief is uitgegeven door de vzw AFRIKAGETUIGENISSEN

Zetel en secretariaat :

Hollandsvin 4, 3120 Tremelo

Telefoon : 016 53 18 64

hdecoo@skynet.be

Jaarlijkse ledenbijdrage : 25 €. Bankrekening : 001-4254043-87

Niets uit deze nieuwsbrief mag worden overgenomen, gekopieerd of gepubliceerd zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever, die alle rechten voorbehoudt.